

УДК 378.147:62

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Григор'єва В.А., аспірант
кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Стаття присвячена гуманітарній підготовці майбутніх фахівців інженерних спеціальностей. На основі аналізу науково-педагогічних джерел визначено сучасні проблеми гуманітарної підготовки студентів закладів вищої технічної освіти, окреслено шляхи її вдосконалення. Наголошено на важливості гуманітарних дисциплін у підготовці майбутніх інженерів.

Ключові слова: гуманітарна підготовка, заклад вищої технічної освіти, гуманітарні дисципліни, висококваліфікований фахівець, майбутній інженер.

Статья посвящена гуманитарной подготовке будущих специалистов инженерных специальностей. На основе анализа научно-педагогических источников определены современные проблемы гуманитарной подготовки студентов учреждений высшего технического образования, намечены пути ее совершенствования. Подчеркнута важность гуманитарных дисциплин в подготовке будущих инженеров.

Ключевые слова: гуманитарная подготовка, учреждение высшего технического образования, гуманитарные дисциплины, высококвалифицированный специалист, будущий инженер.

Hryhorieva V.A. WAYS TO IMPROVE HUMANITARIAN TRAINING OF FUTURE ENGINEERS

The article is devoted to humanitarian training of future specialists in engineering specialties. On the basis of the analysis of scientific and pedagogical sources, the modern problems of humanitarian training of students of institutions of higher technical education were determined; ways of their improvement were outlined. The importance of humanitarian disciplines in the training of future engineers is emphasized.

Key words: humanitarian training, institution of higher technical education, humanitarian discipline, highly skilled specialist, future engineer.

Постановка проблеми. Зміни в сучасному суспільстві висувають до фахівців дедалі більше вимог. На ринку послуг цінуються не просто висококваліфіковані спеціалісти, а всебічно грамотні творчі особистості, які самостійно здобувають необхідні знання й на їх основі породжують нові, здатні швидко адаптуватися до постійно мінливих зовнішніх умов, психологічно готові вирішувати складні міждисциплінарні завдання. Саме такі гармонійно розвинуті фахівці приносять своїм фірмам найбільший прибуток.

Для того щоб бути конкурентоспроможним спеціалістом, сьогоdnішній випускник закладу вищої технічної освіти повинен мати не лише фундаментальну підготовку високого рівня та ґрунтовні фахові знання, але й загальну культуру, яка формується під час вивчення гуманітарних дисциплін.

На жаль, у вищій технічній школі домінує техноцентричне середовище, для якого характерним є культ спеціальних дисциплін. Ученими доведено, що в умовах сучасного динамічного ринку лише ґрунтовна гуманітарна підготовка здатна сприяти формуванню особистості інженера, забезпечити його соціальну та професійну мобільність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні проблеми гуманітарної під-

готовки студентів закладів вищої технічної освіти було порушено в розвідках як вітчизняних, так і зарубіжних учених: роль гуманітарної освіти в підготовці майбутніх інженерів розглядалася у працях А. Андрєєва, Г. Васяновича, М. Добрускіна, І. Карпінського, І. Фізера, Т. Шевчук; стратегія, зміст і перспективи розвитку гуманітарної освіти спеціалістів профільних вишів України – Е. Лузік; особливості гуманітарної підготовки в ЗВТО – О. Вознюк, О. Олійник; гуманітаризація вищої технічної освіти – І. Зязюна, О. Каверіної, Н. Костриці, А. Кочубея, Ю. Мальованого, О. Федоткіної, І. Чистовської та інших науковців. Але, на нашу думку, окреслена проблема й сьогодні залишається не досить розробленою.

Постановка завдання. Мета статті – на основі аналізу науково-педагогічних джерел окреслити шляхи вдосконалення гуманітарної підготовки майбутніх інженерів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підготовка адаптованих до ринку праці фахівців, які б успішно вирішували професійні проблеми, спираючись на достатній рівень сформованості готовності до професійної комунікації, як відзначає О. Каверіна, є новим соціальним замовленням. Вона підкреслює, що сучасна інженерна освіта обов'язково повинна врахо-

увати нові зв'язки інженерної діяльності з навколишнім середовищем, суспільством, людиною [1]. Відповідно, фахівець XXI ст. повинен володіти низкою професійно важливих особистісних якостей і мати широку міждисциплінарну освіту, частиною якої є гуманітарна складова.

Сучасний етап розвитку суспільства від технічних спеціалістів із вищою освітою вимагає передусім творчості. Як зазначають науковці, майбутній інженер, окрім професійних знань і навичок, повинен бути носієм високої загальної культури, яка формується гуманітарними, суспільнозначними дисциплінами. Гуманітарні знання відіграють важливу роль у професійній діяльності фахівця. Вони допомагають йому стати професіоналом-творцем, а не лише виконавцем [2, с. 70, 72].

О. Олійник вважає, що підготовка спеціаліста, який ефективно виконує суто професійні обов'язки, погіршує загальний культурний рівень людини, призводить до уніфікації особистості. Саме такі дії, на її думку, призводять до того, що не реалізуються нові підходи до освіти та культури, не враховуються соціальний і моральний стан у суспільстві і, як наслідок, не відбуваються помітні економічні зміни [3, с. 123–124].

Сучасний інженер – це особистість, яка належить до мережі суспільних відносин, пріоритетними серед яких є соціальні, економічні, політичні. Сьогодні інженерна діяльність перетворюється на соціально-інженерну діяльність. Інженерові дедалі частіше доводиться мати справу із системами «людина – природа», «людина – знак» і, особливо, «людина – людина». Усе це свідчить про необхідність не зменшення, а, навпаки, збільшення гуманітарної складової в підготовці майбутнього інженера.

У сучасних закладах вищої технічної освіти навчальні дисципліни гуманітарного циклу конкуренції зі спеціальними дисциплінами, на жаль, не витримують. На думку деяких викладачів спеціальних дисциплін, гуманітарні дисципліни – це свого роду перешкода в підготовці кваліфікованого інженера, своєрідний «доважок» професійної освіти. Як зазначає А. Андреев, «живі у нас ще і традиції вузького технократизму, і недооцінка гуманітарної складової технічної освіти» [4, с. 119].

Проте, на думку О. Федоткіної, гуманітаризація технічної освіти – це не лише введення гуманітарних і соціально-економічних дисциплін, але й забезпечення гуманітарної спрямованості всіх дисциплін навчального плану [5].

Зауважимо, що І. Чистовська поняття «гуманітаризація вищої технічної освіти»

тлумачить «як підвищення питомої ваги соціально-економічних та інших гуманітарних дисциплін, удосконалення їхнього змісту й методики викладання з метою формування та забезпечення розвитку високих моральних якостей випускників вищих технічних навчальних закладів» [6].

Нині гуманітарна підготовка майбутніх інженерів має певні проблеми.

За навчальними планами в закладах вищої технічної освіти передбачається викладання низки гуманітарних дисциплін, але зазвичай на них відводиться невелика кількість навчальних годин. Науковець О. Вознюк вважає, що це призводить до фрагментарності гуманітарних знань [7].

О. Олійник підкреслює, що навчальні дисципліни гуманітарного циклу не відповідають сучасним вимогам: побудова навчального матеріалу має переважно оглядово-інформаційний характер, не допомагає студентам здобути особистісно-орієнтовані знання, набути необхідного досвіду [3, с. 131].

Серед проблем, які вимагають нагального вирішення з метою вдосконалення викладання дисциплін гуманітарного циклу для якісної підготовки майбутніх інженерів, Г. Васянович виокремлює такі:

- навчальні та робочі програми не відповідають принципу науковості (для них характерними є дублювання, примітивізм, відсутність принципу інтегративності тощо);
- слабе забезпечення навчальною літературою знижує рівень навчання й учіння (надходження нової літератури через брак коштів є мінімальним) [8, с. 101].

Окремим напрямом досліджень проблеми гуманітарної освіти Е. Лузік виокремлює «системний аналіз підручників і посібників із гуманітарних дисциплін, напрацьовування концептуально-конструктивних ідей щодо підготовки навчальної літератури з гуманітарних дисциплін у профільних ВНЗ України. Вітчизняна навчальна література часто послуговується застарілими ідеологемами, віджилими стереотипами, позначається недоречностями, фактологічною суперечливістю, описовістю й декларативністю» [9, с. 269].

На думку Н. Костиці, однією з найвагоміших причин, яка гальмує процес засвоєння гуманітарних знань, є відведення переважної кількості годин для вивчення гуманітарних дисциплін на самостійне опрацювання. Хоча саме викладач був, є і буде основним чинником формування особистості майбутнього фахівця. Дослідник наголошує, що, використовуючи тестові методи перевірки під час оцінювання знань, умінь і навичок студентів із гуманітарних предметів, оціню-

ється лише знання фактів, а не розуміння причинно-наслідкових зв'язків, логічність мислення, власної позиції, які можна визначити лише за допомогою бесіди між викладачем і студентом [10, с. 259].

Як зазначає Т. Шевчук, у сучасному закладі вищої технічної освіти повинні змінюватися методи викладання гуманітарних дисциплін. Активне, не боязливе висловлення студентами своєї позиції, власної думки, повний політичний, світоглядний суверенітет і плюралізм думок – це основа викладання гуманітарних дисциплін. Неможливо сформулювати у студентів навички самостійного аналізу актуальних проблем розвитку суспільства, навчити долати труднощі майбутнього самостійного життя, не беручи до уваги те, що викладання гуманітарних дисциплін повинне мати проблемний характер. На аудиторних заняттях студенти не повинні бути пасивними споживачами знань, а вміти аналізувати навчальний матеріал, самостійно робити висновки, застосовувати теоретичні знання в реальному житті [2, с. 72–73].

З огляду на зазначене видаються перспективними такі шляхи вдосконалення гуманітарної підготовки студентів закладів вищої технічної освіти:

- щорічно проводити відкриті Всеукраїнські конкурси «Гуманітарний підручник»;
- створити необхідні умови для перекладу та публікації наукових і педагогічних робіт авторитетних зарубіжних фахівців гуманітарного профілю;
- більш широко практикувати стажування українських викладачів-гуманітаріїв ЗВТО за кордоном;
- передбачити систему фінансування, графік виконання та видання друкованої продукції гуманітарного змісту [8, с. 101].

На думку О. Романовського, міждисциплінарність у навчанні в умовах дефіциту навчального часу сприяла б проникненню гуманітарного знання в природничо-наукові та технічні дисципліни, а також збагаченню гуманітарного знання природничо-науковим і фундаментальним компонентами. Науковець рекомендує дотримуватися переважно двох напрямів:

- інтенсивне введення дисциплін гуманітарного циклу в суто заклади вищої технічної освіти;
- збагачення гуманітарних спеціальностей і дисциплін основами технічного й природничо-наукового знання та навпаки [11, с. 55].

На наш погляд, варто запроваджувати навчальні курси гуманітарних дисциплін з урахуванням спеціалізації та рівня кваліфікації майбутнього інженера; бажано об-

межити навчальні програми з філософії, культурології, соціології, психології базовими поняттями та концептуальними ідеями; додати більш наближені до професійної підготовки студентів спецкурси на кшталт «Виробнича й управлінська конфліктологія», «Інженерна етика», «Психологія інженерної праці», «Теорія комунікації» та інші. Такі зміни в навчальних планах вищої технічної школи будуть сприяти формуванню всебічно розвинутого фахівця.

Розширення переліку дисциплін гуманітарного циклу не повинне збільшити загальний обсяг гуманітарної підготовки студентів інженерних спеціальностей. Запропоновані зміни можуть бути запроваджені внаслідок кооперації профільних випускових кафедр і кафедр гуманітарної підготовки.

Ми погоджуємося з думкою М. Добрускіна, який вважає, що сьогодні істотно зросла необхідність посилення співпраці між викладачами гуманітарних і природничо-наукових дисциплін, яка полягає у проведенні спільних науково-методичних конференцій, підготовці за допомогою гуманітаріїв аспірантів технічних спеціальностей, розробленні міждисциплінарних курсів тощо. Проведення спільних засідань кафедр, обговорення навчальних програм, лекцій, навчальних посібників дадуть змогу прискорити й полегшити зближення та взаємопроникнення галузей наук [12, с. 98].

У технічному виші весь освітній процес повинен бути націлений на кінцевий результат – формування затребуваного на ринку праці висококваліфікованого інженера відповідно до сучасних вимог суспільства. Від вступних іспитів і до захисту дипломного проекту та складання державного іспиту студент повинен бути орієнтований на якісні характеристики інженерної діяльності та вмотивовану власну підготовку, яка відповідає обраній ним спеціальності.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, в епоху глобалізації, у якій ми живемо, гуманітарні дисципліни в технічних вишах повинні стояти на одному щаблі із загальнотехнічними та спеціальними дисциплінами. Оскільки саме за допомогою навчальних дисциплін гуманітарного циклу можна вибудувати якісну підготовку майбутніх фахівців, сформулювати у студентів морально-етичні цінності, які характеризують справжню інженерно-технічну інтелігенцію.

Сьогодні гуманітарна підготовка в закладах вищої технічної освіти потребує змін і реформування. На нашу думку, вирішення цієї проблеми полягає в необхідності зміни традиційних поглядів на роль гуманітарної дисциплін в підготовці майбутніх інженерів; включення гуманітарного компонента до

всіх інженерних дисциплін; запровадження навчальних курсів гуманітарних дисциплін з урахуванням спеціалізації та рівня кваліфікації майбутнього інженера.

До подальших розвідок у цьому напрямі відносимо вдосконалення змісту дисциплін гуманітарного циклу в закладах вищої технічної освіти. Окреслена проблема є перспективною та потребує подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Каверина О.Г. Гуманитаризация технического образования в свете современных требований к профессиональной подготовке будущих инженеров. Научные работы Донецкого национального технического университета. Серия: педагогика, психология и социология. Донецьк, 2010. Вип. 8. URL: <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/23776/1/kaverina.pdf> (дата звернення: 21.03.2018).
2. Шевчук Т.Є. Роль гуманітарної підготовки в технічному ВНЗ. Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. Миколаїв, 2016. № 1 (52). С. 70–76.
3. Олійник О.О. Особливості гуманітарної підготовки та професійної компетентності студентів у технічних ВНЗ. Донецький вісник наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка. Мовознавство. Донецьк, 2009. Т. 26. С. 123–132.
4. Андреев А.Л. Гуманитарная педагогика в высшей технической школе. Высшее образование в России. 2008. №6. С. 119–127.
5. Федоткина Е.В. Гуманитаризация высшего технического образования. URL:

<http://www.t21.rgups.ru/Arhiv2009s2> (дата звернення: 19.03.2018).

6. Чистовська І.П. Гуманізація та гуманітаризація навчально-виховного процесу у вищих технічних навчальних закладах. Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка: зб. наук. пр. 2008. № 1 (22). С. 191–193. URL: <http://ela.kpi.ua/jspui/bitstream/123456789/8790/1/35.pdf> (дата звернення: 09.04.2018).
7. Вознюк О.М. Особливості вивчення гуманітарних дисциплін у технічних університетах. Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. 2006. Вип. 1. URL: http://novyn.kpi.ua/2006-1/01_Voznyuk.pdf (дата звернення: 10.04.2018).
8. Васянович Г.П. Гуманітарна освіта у процесі підготовки технічної еліти України. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. Харків, 2010. Вип. 27 (31): в 3-х ч. Ч. 1. С. 97–102.
9. Лузік Е.В. Гуманітарна освіта в процесі підготовки спеціалістів профільних ВНЗ України: проблеми та перспективи. Філософія освіти. 2006. № 2 (4). С. 266–276.
10. Костриця Н.М. Гуманітаризація аграрної освіти в контексті освітніх змін. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2009. Вип. 25. Ч. 1. С. 256–262.
11. Романовський О.Г. Психолого-педагогічні основи гуманізації технічної освіти. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. До 125-річчя НТУ «ХПІ»: зб. наук. пр. / Ред. Л.Л. Товажнянський, О.Г. Романовський. Харків, 2010. С. 51–59.
12. Добрускин М.Е. Роль гуманитарного образования в подготовке инженеров. Социологические исследования. 2001. № 9. С. 95–98. URL: <http://ecsocman.hse.ru/data/935/879/1216/017Dobruskin.pdf> (дата звернення: 19.03.2018).

УДК 378. 81-139

СПОСОБИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ

Драпалюк Г.С., старший викладач кафедри іноземних мов
Національний університет «Львівська політехніка»

Пиндик Н.І., старший викладач кафедри іноземних мов
Національний університет «Львівська політехніка»

У статті проаналізовано способи формування іншомовної лексичної компетенції студентів у процесі вивчення іноземної мови. Розглянуто проблеми семантизації іншомовної лексики, активний та пасивний потенціал, перекладні та безперекладні способи семантизації, роль контексту під час формування лексичної компетенції студентів.

Ключові слова: лексична одиниця, потенціальний лексичний запас, контекст, способи семантизації, перекладні й безперекладні способи, активний і пасивний мінімум.

В статье проанализированы способы формирования иноязычной лексической компетенции студентов в процессе изучения иностранных языков. Рассмотрены проблемы семантизации иноязычной лексики, активный и пассивный потенциал, переводные и беспереводаемые способы семантизации, роль контекста в формировании лексической компетенции студентов.

Ключевые слова: лексическая единица, потенциальный лексический запас, контекст, способы семантизации, переводные и беспереводаемые способы, активный и пассивный минимум.